

АСАБЛІВАСЦІ ПЕРАКЛАДУ БЕЛАРУСКІХ АНТРАПОНІМАЎ НА РУСКІЮ МОВУ (НА МАТЭРЫЯЛЕ АПОВЕСЦІ В. ХОМЧАНКІ “ПРЫ АПАЗНАННІ – ЗАТРЫМАЦЬ”)

Яфімава А.Д.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Дзіпра Т.П. – выкладчык

У артыкуле раскрываюцца паняцці анамастыка, антрапаніміка. Аналізуюцца асноўныя спосабы перакладу антрапонімаў у мастацкім творы. У працы даследавана больш за 150 беларускіх антрапонімаў (імяны, прозвішчы, імяны па бацьку і мянушкі) з аповесці Васіля Хомчанка «Пры апазнанні – затрымаць» пры перакладзе на рускую мову Галіны Астроўскай.

Карыстаючыся мовай, мы штодня сутыкаемся з уласнымі імямі. Яны служаць нам для назвы людзей, жывёл, геаграфічных аб'ектаў, розных найменняў духоўнай і матэрыяльнай культуры.

Функцыянальная і моўная своеасаблівасць онімаў прывяла да таго, што іх пачалі вывучаць у раздзеле мовазнаўства – анамастыцы. У даследаванні мы звярнуліся да асобнага раздзела анамастыкі – антрапанімікі.

Роля ўласнага імя ў жыцці хвалявала людзей заўсёды, бо з імямі ва ўсіх народаў звязана вялікая колькасць звычаяў, традыцый, легенд, паданняў. Імя нясе ў сабе важную інфармацыю, выконваючы разнастайныя функцыі.

У мастацкім маўленні анамастычная лексіка непазбежна нясе ў сабе і эстэтычную інфармацыю, народжаную характарам і спецыфікай самой сферы мастацкай літаратуры.

Антрапонімы, іх паходжанне і гісторыя цікавілі чалавека са старажытных часоў. Сістэматычны, навуковы характар напрамак пра пераклад уласных імянаў набыў са з'яўленнем прац лінгвістаў А. А. Рэфармацкага, В. С. Вінаградава, М. В. Бірылы, М. Р. Судніка, А. А. Гіруцкага і інш.

Увага да сістэмы уласных імянаў у аспекце перакладу вызначаецца асаблівым становішчам онімаў у мове. Неабходна памятаць, што менавіта яны адыгрываюць значную ролю ў стварэнні мастацкага вобраза персанажа. Нездарма В. П. Рагойша сцвярджаў, што пераклад мастацкага твора з адной мовы на іншую – гэта заўсёды і «пераклад яго з адной нацыянальнай культуры ў іншую» [8].

Мэтай дадзенага даследавання ставілася вывучэнне асаблівасцей перадачы ўласных імён з беларускай мовы на рускую шляхам выканання супастаўляльнага аналізу антрапонімаў у арыгінале і перакладзе аповесці Васіля Хомчанкі "Пры апазнанні – затрымаць" [7].

У працэсе работы былі вывучаны асноўныя спосабы перакладу антрапонімаў; выяўлены антрапонімы ў мастацкім тэксце арыгінала; знойдзены адпаведнікі ў перакладным тэксце; устаноўлены спосабы перадачы антрапонімаў арыгінала ў мове перакладу, складзены супастаўляльныя табліцы; даказана правамернасць захавання беларускіх антрапонімаў у іх нацыянальнай форме; высветлена, наколькі паслядоўна выконваюцца прыныцы перадачы беларускіх антрапонімаў у рускім перакладзе.

Падчас працы даследавана больш за 150 беларускіх антрапонімаў (імяны, прозвішчы, імяны па бацьку і мянушкі) у перакладзе аповесці на рускую мову Галіны Астроўскай. Усе чатыры шляхі перадачы ўласных імён (транскрыпцыя, транслітарацыя, трансплантацыя, субстытуцыя) з адной мовы на іншыя па класіфікацыі Г. Н. Ключава былі выяўлены ў дадзенай рабоце [6]. Усе антрапонімы прааналізаваны і зафіксаваны ў супастаўляльных табліцах дадаткаў (табліца 1)

Табліца 1 – Асаблівасці перакладу ўласных імянаў і прозвішчаў

№	імя		прыклады	Спосаб перакладу
	Бел. вар.	Рус. вар.		
	Францішак-Бенядзікт	Франтишек-Бенедикт	Бел. вар.: Маё шанаванне, пане Францішак-Бенядзікт . (Ст. 15) Рус. вар.: Моё почтение, пан Франтишек-Бенедикт . (Стр. 5)	Францішак-Бенядзікт – Франтишек-Бенедикт транскрыпцыя, транслітарацыя
	Казіміравіч	Казимирович	Бел. вар.: Вось табе, Казіміравіч , крыж. (Ст. 17) Рус. вар.: Вот те крест, Казимирович . (Стр. 6)	Казіміравіч – Казимирович транскрыпцыя
	Іван Хвядосавіч	Иван Федосович	Бел. вар.: Але ж, Іван Хвядосавіч , у мяне больш адказная справа – забойства. (Ст. 21) Рус. вар.: Но право же, Иван Федосович , у меня есть более ответственное расследование – убийство. (Стр. 8)	Іван Хвядосавіч – Иван Федосович транслітарацыя- субстытуцыя
	Наста	Наста	Бел. вар.: Дзве жанчыны, канатопскія мяшчанкі Дудка Наста і Луцэнка Серафіма, задушылі шалікам	Наста – Наста трансплантацыя

			Параску Картузік, каб завалодаць яе пярсцёнкам. (Ст. 23) Рус. вар.: Две женщины, конотопские мещанки Дудка Наста и Луценко Серафима, задушили головным платком Параску Картузик, чтобы завладеть ее перстнем. (Стр. 10)	
Нона Мікалаеўна	Нонна Николаевна		Бел. вар.: Гэта і была жонка аканомы Нона Мікалаеўна . (Ст. 33) Рус. вар.: Это и была жена управляющего Нонна Николаевна . (Стр. 18)	Нона Мікалаеўна – Нонна Николаевна Транскрыпцыя-субстытуцыя
Туня	Туня		Бел. вар.: Цяпер ён уяўляў, як зараз сустрэцца з дачушкай Туняй . (Ст.62) Рус. вар.: Богушевич представлял, как скоро встретится с дочкой Туней . (Стр. 39)	Туня – Туня транслітарацыя
–	Рослав		Бел. вар.: Здзейсніў акт таварыш Антэк. (Ст. 216) Рус. вар.: Осуществил акт товарищ Рослав Антек. (Стр. 151)	Рослав – – Пераклад адсутнічае
Луцэнка	Луценко		<i>Бел. вар.:</i> Дзве жанчыны, канатопскія мяшчанкі Дудка Наста і Луцэнка Серафіма, задушылі шалікам Параску Картузік, каб завалодаць яе пярсцёнкам. (Ст. 23) <i>Рус. вар.:</i> Две женщины, конотопские мещанки Дудка Наста и Луценко Серафима, задушили головным платком Параску Картузик, чтобы завладеть ее перстнем. (Стр. 10)	Луцэнка – Луценко транскрыпцыя

Складанасці перакладу і транскрыпцыі беларускіх уласных імён на рускую мову заключаюцца ў адрозненні арфаграфічных прынцыпаў. Калі арфаграфія рускай мовы заснавана на марфалагічным прынцыпе, то правапіс беларускай мовы ў большай ступені грунтуецца на фанетычным. Розначытанні ў перакладзе некаторых уласных імён, а таксама поўная адсутнасць перакладу выяўлены пры параўнанні твора на дзвюх мовах. Захаванне ў тэксце перакладу беларускіх антрапонімаў у іх нацыянальнай форме лічым правамерным, бо імя – гэта іншы раз прыкмета ментальнасці, асаблівай безэквівалентнасці.

Праведзены супастаўляльны аналіз перакладаў антрапонімаў з аповесці на розных, хоць і блізкіх, мовах даў магчымасць убачыць і на асабістым вопыце пераканана, як пераадольваюцца цяжкасці мастацкага перакладу і як гэта звязана са спецыфікай і непаўторнасцю кожнай з моў.

Практычная значнасць дадзенага даследавання ў тым, што ў сітуацыі двухмоўя гэты матэрыял можа быць выкарыстаны для пашырэння і паглыблення ведаў па білінгвізме і па пытаннях перакладу тэкстаў на занятках па вывучэнні розных моў.

Навізна працы праяўляецца менавіта ў супастаўляльным аналізе антрапонімаў аповесці Васіля Хомчанкі "Пры апазнанні – затрымаць" з іх перакладам на рускую мову Галінай Астроўскай.

Спіс выкарыстаных крыніц:

Бархударов, Л.С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода / Л.С. Бархударов. — М.: Международные отношения, 1975. — 240 с.

Бірыла, М.В. Беларуская антрапанімія: уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: https://www.studmed.ru/view/biryla-mv-belaruskaya-antrapanimiya-ulasnyya-imeny-imeny-myanushki-imeny-pa-backu-prozishchy_fee7fef4d97.html – Дата доступу: 10.04.2022.

Реформатский, А.А. Введение в языковедение [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: https://uploads.philology.by/logo/Reformatskij_vvedenie_v_yazykovedenie.pdf – Дата доступу: 10.04.2022.

Особенности перевода и транскрипции имен собственных с русского языка на белорусский язык [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <https://statusname.ru/articles/pravila-perevoda-i-transkripts/osobennosti-ru-by/> – Дата доступу: 10.04.2022.

Виноградов, В.С. Введение в переводоведение [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу: <http://www.helpforlinguist.narod.ru/VinogradovVS/VinogradovVS.pdf> – Дата доступу: 10.04.2022.

Никитина, Н. Е. Авторский перевод с белорусского языка на русский: билингвальный аспект: Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.20 / Н. Е. Никитина; Бел.гос.пед.ун-т им.Максима Танка. – Минск, 2017. – 177с.

Хомченко, В.Ф. При опознании — задержать: повести / В.Ф. Хомченко.— Мн.: Маст.літ., 1989. — 448 с.

Рагойша, В.П. Проблемы перевода с близкородственных языков: Белорусско-русско-украинский поэтический взаимоперевод / В.П. Рагойша. — Минск: изд-во БГУ, 1980. — 184 с.